

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Лазарєв Сергій Сергійович

УДК 329.1/.6

**Політичні ресурси : формування та засоби розподілу у владній
взаємодії**

23.00.02. – політичні інститути та процеси

Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата
політичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
Наумкіна Світлана Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри політичних наук

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, доцент
Хома Наталія Михайлівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка, професор кафедри теорії та історії політичної науки;

кандидат політичних наук, доцент
Пехник Алевтіна Валентинівна,
Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри соціальних теорій.

Захист відбудеться «24» листопада 2014 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06 в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 55.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «23» жовтня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. І. Ростецька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Суб'єкти політичної взаємодії не завжди раціонально використовують наявні політичні ресурси. Це призводить до непередбачених ускладнень, додаткових фінансових, матеріальних та інших витрат, сприяє поглибленню конфліктних ситуацій та політичної напруженості.

Дослідження поняття політичних ресурсів, вивчення їх структури і механізмів відтворення, каналів і ступеня впливу на політичну ситуацію в суспільстві, «запобіжних механізмів», закладених у структурі політичних ресурсів, представляє значний інтерес. Проблема полягає в тому, що не розроблені політологічні критерії, показники та ознаки, які характеризують специфіку, стан та процеси формування і використання політичних ресурсів. Поняття політичних ресурсів наразі не отримало розгорнутого висвітлення в політичній науці.

В різних суспільних і гуманітарних науках є спроби охарактеризувати ресурси, в тому числі, і в політичному аспекті. Однак, у політичній науці немає усталеного визначення політичних ресурсів, тому виникають складності з методикою виявлення і визначення їх ефективності. Це говорить про **актуальність** тематики даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено в рамках науково-дослідної роботи кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та безпосередньо пов'язано з комплексною науково-дослідницькою темою «Трансформаційний процес в Україні основні проблеми та умови їх вирішення» (№ державної реєстрації 0109U000215), одним із виконавців якої є дисертант.

Метою дослідження є визначення засобів формування та використання політичних ресурсів у владній взаємодії. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні науково-дослідні задачі :

- дослідити різноманітні точки зору щодо поняття політичних ресурсів;
- визначити загальні підходи та теорії природи та сутності політичних ресурсів;
- окреслити структуру та визначити функції політичних ресурсів;
- охарактеризувати методологічні засади дослідження політичних ресурсів, зокрема теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів, теорії мобілізації ресурсів та фрейму «ресурсного поля»;
- визначити особливості символічних ресурсів політичної влади;
- охарактеризувати засади політичного використання адміністративних ресурсів;
- визначити напрямки інституціонального забезпечення ресурсів політичної влади в сучасній Україні;
- окреслити ресурсозберігаючі технології володарювання в сучасному політичному процесі України.

Об'єктом дисертаційного дослідження є політичні ресурси. *Предметом* роботи є механізми створення та використання політичних ресурсів в рамках політичного процесу.

Методи дослідження. В ході дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Було використано інституційний, антропологічний та соціально-психологічний методи, зокрема, для дослідження концептуалізації політичної влади. Емпіричний метод був застосований безпосередньо при розгляді проблем, які досліджувалися у Розділі 4. Соціологічний метод дозволив проаналізувати використання ресурсів політичної влади в сучасній політичній практиці.

Використання нормативно-ціннісного підходу допомогло з'ясувати зміст та цінність політичних ресурсів, яку вони представляють як для суб'єктів політичної діяльності, так і для суспільства в цілому. Функціональний метод було використано в практичній площині дослідження, тобто для виявлення мети суб'єктів політичної діяльності щодо використання політичних ресурсів.

Біхевіоралістський метод був застосований при дослідженні поведінки суб'єктів політичної діяльності в аспекті досягнення або використання політичних ресурсів. Системний метод дав можливість уникнути однобічності в рамках суб'єкт – об'єктного і реляційного підходів та розглянути процес формування і використання політичних ресурсів як цілісного механізму та допоміг визначити напрямки розвитку забезпечення ресурсами політичну систему країни.

Історичний підхід в процесі дослідження дав можливість хронологічно відобразити процес розвитку та зміни тих або інших політичних ресурсів та представити нові форми або їх види у майбутньому.

Використання вказаних методів та підходів стало основою вирішення зазначених наукових задач для досягнення мети дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена як сукупністю завдань, так і способами їх розв'язання. В межах здійсненого автором дослідження отримано результати, що мають наукове значення.

Вперше:

сформульовано комплексний підхід до розуміння політичних ресурсів, шляхом застосування політико-економічних підходів та концепцій, зокрема, теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів; теорії мобілізації ресурсів в рамках політичної взаємодії та сформульовано фрейм «ресурсного поля»;

визначено засоби відновлювання політичних ресурсів шляхом прогресивної самогенерації, з урахуванням засад реляційного підходу до природи політичних явищ.

визначено напрямки формування відповідної державної стратегії управління людськими ресурсами, як головної складової ресурсозатратної схеми політичної влади.

Удосконалено :

класифікація політичних ресурсів, яка доповнена характеристиками та особливостями проявів тих або інших видів політичних ресурсів як на теоретичному рівні, так і в практичній площині;

функціональне призначення символічних ресурсів політичної влади, та представлено їх новий статус в якості елемента загальної ресурсної схеми держави;

розуміння політичної взаємодії, яка була розглянута на засадах концепції політичного реалізму, що дало можливість окреслити рамки використання та поле для відновлення політичних ресурсів.

Дістало подальший розвиток :

форми контролю за політичними ресурсами в політичній сучасній практиці;

зміст та розуміння адміністративного ресурсу в процесах політичної взаємодії, форми та засоби використання в сучасних умовах політичної кризи.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що результати, отримані в ході дослідження, можуть бути використані органами політичної влади при проведенні різноманітних політичних реформ, а також політичними партіями та громадськими організаціями при розробці засобів і методів досягнення поставлених цілей. Теоретичні узагальнення, висновки і пропозиції дисертації можуть бути матеріалом для подальших наукових досліджень та дискусій щодо напрямків вдосконалення засобів політичної влади, механізмів здійснення політичного впливу на політичний процес тощо.

Головні положення та висновки даного наукового дослідження можуть бути корисними в навчально-виховному процесі, наприклад, при розробці спецкурсів «Засоби політичної влади», «Політичні ресурси» та т. п., навчально-методичних програм, посібників та довідкової літератури.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації викладені автором у виступах на науково-практичних конференціях : Міжнародна науково-практична конференція «Молода наука України – третє тисячоліття» (Дніпропетровськ, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання зовнішньої політики України» (Одеса, 2013 р.); Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Гуманітарний всесвіт: люди, ідеї, події» (Львів, 2014), Національний Політологічний Конвент МАСПН : Політична наука (Одеса, 2014 р.).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення в 9 наукових публікаціях, 6 з яких надруковані у фахових виданнях з політичних наук, зокрема у 2 зарубіжних, та тезах науково-практичних конференцій.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (210 найменувань). Загальний обсяг дисертації складає 176 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** автор обґрунтовує актуальність теми дисертаційного дослідження, розкриває зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, формулює мету і завдання дослідження, визначає об'єкт та предмет,

характеризує використані в роботі методи дослідження, наукову новизну та практичне значення, надає відомості про апробацію результатів дослідження, структуру роботи та обсяг.

У першому розділі «Концептуально-теоретичні аспекти дослідження політичних ресурсів» розглянуто та проаналізовано поняття, природу та сутність політичних ресурсів, дається структура політичного ресурсу та визначаються його функції.

У підрозділі 1.1 «Поняття та природа політичного ресурсу» надається аналіз теоретичних підходів до розуміння політичних ресурсів, досліджується сутність ресурсів, їх природа та зміст. Аналізується зміст таких понять як ресурси влади, можливості влади, різноманітні типології ресурсів та специфіка саме політичних ресурсів.

Проаналізовано концепції та різноманітні теорії щодо ресурсів політичної діяльності, політичних ресурсів тощо, зокрема, це роботи Т. Парсонса, П. Бурдьє, «теорія обміну ресурсами», представниками якої є П. Блау, Д. Хіксон, К. Хайнінгс, М. Роджерса, який досліджував поняття ресурси влади. Також, досліджено перелік ресурсів політичної влади Р. Даля. Представлено підхід Т. Бентона, який пропонує розмежувати поняття «можливості політичної влади» і «ресурси політичної влади». В свою чергу, Д. Ронг провів ретельний аналіз ліквідності різних ресурсів влади, підкресливши відмінність між індивідуальними і колективними ресурсами.

Визначено, що політичні ресурси – проблема надзвичайно глибока, яка охоплює багато аспектів, а це й обумовлює можливість співіснування різноманітних визначень. Сьогодні можна говорити про декілька підходів до вивчення даної проблеми, які розрізняються предметною галуззю дослідження і, відповідно, напрямками використання результатів дослідження; методологією і методикою дослідження проблеми; роллю певних політичних ресурсів у процесах політичної взаємодії.

У підрозділі 1.2 «Структура і функції політичних ресурсів» розглянуто елементи та функціональне призначення політичних ресурсів.

Політичні ресурси в динаміці включають в себе : ресурсне забезпечення, яке проявляється в об'єктивних умовах існування ресурсів; ресурсне відтворення, куди входять потенціал та механізми відтворення; використання ресурсів, яке виражається в умовах використання, механізмах та схемах, включаючи будь-які резервні варіанти. До головних функцій ресурсів можна віднести наступні: забезпечення політичної діяльності; збереження та впорядкування резервів; мобілізація суб'єктів на відтворення та розвиток структурних резервів; підтримка мобільності та маневреності ресурсів; забезпечення структурного взаємозв'язку ресурсів матеріально-технічними засобами.

Визначено, що особливе місце у використанні політичних ресурсів займає проблема освоєння інновацій та інноваційних процесів у публічній політиці. Адаптація до нових явищ, процесів, форм взаємодії дозволяє формувати інноваційну частину ресурсів.

У висновках до першого розділу визначається, що у дослідженні політичних ресурсів важливий комплексний підхід до процесу і механізмів формування політичних ресурсів, визначення їх специфіки, ролі в публічній політиці. Істотними факторами достовірності та практичної значущості досліджень політичних ресурсів є можливості організації та проведення досліджень з напрямом на політичне консультування.

Структурні елементи політичних ресурсів дозволяють мобілізувати політичну активність суб'єктів взаємодії, організувати інформаційно-комунікативні мережі учасників взаємодії. Повторюваність ресурсів, деяка синхронність дій суб'єктів у використанні ресурсів в процесах досягнення мети, алгоритмізація дій дозволяють створювати технології ресурсозабезпечення.

У другому розділі **«Методологічні засади дослідження ресурсів політичної влади»** досліджено теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів, теорії мобілізації ресурсів та формування фрейму «ресурсного поля».

У підрозділі 2.1. *«Застосування теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів»* дається аналіз теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів. Визначено, що основою теорії оптимального розподілу ресурсів є метод лінійного програмування (Л. Канторовича). вчений запропонував принципово новий клас екстремальних задач з обмеженнями, розробивши ефективний метод їх вирішення.

Цей метод поширився в економічній практиці, соціології та теорії управління. Сутністю методу є максимізація процесу при наявності обмежених ресурсів. Умови завдання і мета, яку потрібно досягти, можна виразити за допомогою системи лінійних порівнянь. Такі порівняння виражають залежності і зображуються на графіку прямими лініями. Оскільки порівнянь менше, ніж невідомих, то завдання зазвичай має не одне, а безліч рішень. Знайти ж потрібно одне – з математичної термінології – екстремальне рішення.

У політичному полі дане положення теорії можна застосувати, наприклад, вирішуючи завдання щодо оптимізації виборчого процесу, яке можна представити як змінну, яку слід максимізувати у вигляді суми вартості виборчого процесу, включаючи всіх значущих суб'єктів політичного процесу. Для показників факторів виборчого процесу можна ввести відповідні коефіцієнти, за допомогою яких вирішують поставлені завдання.

У підрозділі 2.2 *«Використання теорії мобілізації ресурсів в рамках політичної взаємодії»* аналізується можливість застосування теорії мобілізації ресурсів в рамках політичної взаємодії між суб'єктами політичного процесу.

В даному випадку розглядаються підходи таких вчених як Б. Кландерманса, Фр. Міллера, Дж. Фрімана. Останній, зокрема, пояснює, як суб'єкти політичного процесу використовують різні методи і досягають, відповідно, різних результатів. Цікавою є думка Р. Тернера, який намагався поєднати теорії колективної поведінки та мобілізації ресурсів.

Теорія мобілізації ресурсів відображає той факт, що для успішної реалізації політичного процесу важливі дві умови – наявність ресурсів і незадоволеність людей. Дослідження підтверджують принципову значимість створення альянсів, що відкривають доступ до необхідних ресурсів, і свідчать, що беручи

участь в рухах, які недостатньо підкріплені ресурсами, суб'єкти політики можуть від відчаю вдаватися до насильства, таким чином, намагаючись привернути увагу до проблеми.

У підрозділі 2.3. «Формування фрейму «ресурсного поля» проаналізовано поняття та сутність фрейму, вивчається процес рамкового аналізу політичних дій, оскільки саме він дозволяє виявити маніпулювання громадською думкою та визначити ресурсне поле в тих випадках, коли у повідомленнях мас-медіа має місце фреймінг. Щоб зрозуміти, як працюють «рамки», було розглянуто такі концепції, як «видимість», «форматування» та «важливість», в аспекті ресурсів політичного процесу.

Методологія рамкового аналізу включає два типи джерел (або інструментів) – логічні інструменти (reasoning devices) та інструменти фреймінгу (framing devices). Перші пояснюють подію, а другі її характеризують. Отже, логічні інструменти надають пояснення або причину основної позиції: це так зване «коріння події» (інтерпретація причин події), її наслідки та принципівість. Інструменти фреймінгу включають: джерела (всі особи, які були процитовані у тексті); ключові слова (ті, що з'являються у заголовку, а потім повторюються у тексті; слова, що мають велику «видимість» через їхнє розміщення у тексті або культурний резонанс із аудиторією); метафори; підстава (особа чи група осіб, які ідентифікуються як причина проблеми або її вирішення).

У висновках до другого розділу визначено, що теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів можуть бути використані для аналізу та систематизації ресурсів у політичній діяльності. Ці теорії дозволяють досить глибоко і адекватно вивчити і визначити пріоритетність надання політичних ресурсів суб'єктам політичної діяльності, визначити та окреслити межі використання таких ресурсів, а також коло політичних акторів, яким може бути надано право їх застосування.

Теорія мобілізації ресурсів вказує на те, що будь-який соціально-політичний рух може досягти своєї мети лише за наявності необхідних ресурсів.

Фреймінг – це процес осмислення і організації людського досвіду. Фрейми – результати його кристалізації. Але, одночасно, фрейми – це інструменти, за допомогою яких індивід чи колективний актор будують стратегію і тактику соціально-політичної дії і обирає адекватний момент засобу впливу на ситуацію або політичний конфлікт.

У третьому розділі «Поліваріативна типологія та функціональне призначення політичних ресурсів» розглядаються різноманітні види та функції політичних ресурсів в сучасному світі.

У підрозділі 3.1 «Класифікація ресурсів політичної влади» зазначається, що у різних політичних ситуаціях на перший план можуть виходити то один, то інший ресурси політичної влади. І тут важливо визначитися, який саме ресурс є пріоритетним. Це є можливим лише при розумінні головних засад політики держави, при визначенні її мети та завдань. Дослідники виробили деякі підходи до типологізації політичних ресурсів, пропонуючи різні концептуальні варіанти

їх організації та використання. Сюди можна віднести конфліктні «моделі» в теорії соціальної дії та виділення економічного чинника в якості ресурсотворюючого. Одна з найбільш ранніх і загальнопоширених систем типологій – антропологічна. Цікавою також ж класифікація ресурсів Н.Макіавеллі, який виділяв такі ресурси як страх та любов.

Існують різні типології політичних ресурсів політичної влади – за принципом примусовості, поновлювані ресурси, поділ ресурсів на традиційні та нетрадиційні; на постійні та тимчасові; на дефіцитні і загальнодоступні, за сферами життєдіяльності суспільства і т. д. Найбільш розповсюдженою є класифікація за суспільними сферами. Решта типологій групуються за вихідними роздільниками в більш великі блоки системи ресурсів і надають їм додаткові значення, виходячи із зазначених принципів.

У підрозділі 3.2 «Функції символічних ресурсів політичної влади» розкрито розуміння символу, політичного символу, символізації політики. Аналізуються актуальні аспекти ресурсного забезпечення політичної влади, в рамках чого, визначається сутність та призначення символічних ресурсів. Також, вивчаються роль та функції різноманітних символічних ресурсів в сучасному політичному процесі та їх форми прояву.

Визначено, що політична влада завжди використовувала і використовує символічні ресурси для здійснення своїх основних функцій. Символічні ресурси є багато в чому прихованими та непомітними для людини. Однак, ця властивість не робить їх менш ефективними. У сучасному суспільстві все більшого значення набувають не тільки суто матеріальні засоби примусу, а й символічні. В умовах розвитку сучасних політичних комунікацій влада змушена обмежувати використання безпосередньо силових ресурсів, вдаючись до широкого використання нематеріальних засобів.

У підрозділі 3.3 «Використання адміністративних ресурсів в процесах політичної взаємодії» аналізується сутність та головне призначення адміністративного ресурсу в політичному процесі, в різноманітних аспектах політичної діяльності. Визначено, що адміністративний ресурс є одним з ресурсів політичної влади. Політична практика показує складність політичного процесу, до якого залучені адміністративні ресурси. З одного боку, спостерігається стабілізаційний ефект використання адміністративних втручань в виборчі справи, відбір кандидатів на ключові ролі в організаціях «третього сектору» (неурядових, некомерційних організація, створених на основі громадянських ініціатив). Адміністративне вторгнення в конфліктні, кризові ситуації також допомагає розрядити ситуацію, показати орієнтири в ситуаціях вибору, застерегти від помилок у публічній політиці.

З іншого боку, адміністративні ресурси поділяють учасників політичної взаємодії на своїх і чужих. В таких випадках вони загострюють проблеми політичної участі, руйнують солідарність у суспільстві.

У висновках до третього розділу визначено, що класифікацію політичних ресурсів слід провести за наступними критеріями: за обсягом – численні; ресурси, що мають достатній обсяг, необхідний для учасників взаємодії; малочисельні ресурси; за призначенням – стратегічні та оперативні; за

частотою застосування – постійні (масові); використовувані в конкретних політичних процесах (цільове застосування); рідко використовувані ресурси (ексклюзивні, персональні); по території розташування (існування, освіти) ресурсів – місцеві, традиційні ресурси; ресурси, створені на території з метою вирішення конкретних завдань (перерозподіл ресурсних можливостей); запозичені (імпортовані) ресурси; по спрямованості застосування ресурсів – прямий масовий вплив; опосередкований вплив (найчастіше прихований); прямий адресний вплив; за соціальним визнанням – широко відомі і ті, що часто використовуються, популярні ресурси; ресурси, що залучаються суб'єктами взаємодії у визначених ситуаціях; непопулярні ресурси; за ступенем прояву – явні та приховані; за ступенем новизни – традиційні та інноваційні.

Символічні ресурси виступають потенційними ресурсами влади, в той час як символічний капітал – це ресурси, мобілізовані суб'єктом владних відносин для досягнення своїх цілей. Тобто, влада опирається на символічні ресурси, які вона конвертує в символічний капітал.

Адміністративні ресурси є самостійним політичним ресурсом, який активно просуває себе на політичному просторі. Володіючи унікальними можливостями мобілізації інших політичних запасів, він здатний здійснювати важливий вплив на результат багатьох соціально-політичних процесів. Для нейтралізації негативних наслідків політичного використання адміністративних ресурсів потрібні заходи соціального та правового контролю.

У четвертому розділі «Загальні напрямки інституціонального забезпечення ресурсів політичної влади в сучасній Україні» аналізуються питання, щодо інституціонального забезпечення ресурсів політичної влади в Україні на сучасному етапі.

У підрозділі 4.1 «Використання та контроль ресурсів політичної влади в політичній практиці» розглянуто процес використання та форми контролю ресурсів політичної влади. Зокрема, актуальним є питання щодо кількості ресурсів, які необхідні для здійснення контролю над поведінкою об'єкта політичної влади. І саме ресурс виступає в якості фактора, що обмежує можливості політичної влади. Іншими словами, політична влада суб'єкта політичної діяльності обмежена не тільки величиною і характером владостворюючих ресурсів, якими він володіє, але також можливостями здійснення контролю і управління по відношенню до її об'єкту. Різні форми організації контролю мають порівняльні переваги з точки зору мінімізації трансакційних витрат політичної влади.

Охарактеризовано контроль суб'єкта політичної влади над її ресурсами, який може виступати у таких формах: суб'єкт владних відносин володіє законними правами на ресурси політичної влади, обмеженими в часі; суб'єкт владних відносин безпосередньо ресурсами не володіє, але використовує для здійснення своєї влади ресурси, що належать іншому суб'єкту, право на використання яких останній передає йому під своїм контролем; в даному випадку влада носить делегований характер; суб'єкт владних відносин безпосередньо не володіє ні ресурсами політичної влади, ні делегованими правами на їх використання; владний потенціал може базуватися на ресурсах

влади, якими володіє третя особа і які вона використовує для впливу на об'єкт влади в інтересах її суб'єкта (наприклад, влада громадянина по відношенню до чиновника, де для впливу використовується потенціал державної влади).

Визначено, що міра реалізації потенціалу політичної влади (тобто ступінь підпорядкування її об'єкта та його ресурсів інтересам суб'єкта політичної влади), а також межі владних можливостей цього суб'єкта залежать від того, яким чином організована дана діяльність, яким чином і з якими витратами організований і здійснюється контроль над об'єктом політичної влади.

Підрозділ 4.2 «Ресурсозберігаючі технології здійснення влади в сучасному політичному процесі України» присвячений дослідженню технологій та моделей, які направлені на збереження політичних ресурсів.

Особливу роль у цьому процесі відіграє факт раціонального осмислення владою і суспільством неминучості формування нового режиму політичного розвитку, при якому головне значення має прогрес якісних характеристик населення в умовах кількісної регресії.

Визначено, що в Україні, з позицій теорії обміну ресурсами, відносини між політичною владою і суспільством завжди мали характер нерівноцінних інтеракцій. На потреби формування та підтримки системи політичної влади використовувалося більше матеріальних і людських ресурсів, ніж суспільство отримувало натомість соціальних винагород та гарантій стабільності. Нееквівалентність сформованої системи обміну сформувала в суспільній свідомості стійкий механізм, коли кожен новий виток соціо– та полігенеза спонукає суспільство зіставляти сучасний стан відносин зі своїм минулим досвідом. Це, безумовно, обумовлено властивістю людської пам'яті ідеалізувати минуле, на практиці – перевагою звичних стереотипів мислення і поведінки будь-яких нововведень.

Головний недолік структури сучасної системи політичної влади полягає у відсутності ресурсів, що примушують суб'єкта політичної влади до створення суспільно необхідного продукту, і, перш за все – ресурси контролю над сферою бізнесу. В державі відсутня ефективна система влади всередині держави, яка необхідна для ефективної організації управління та підпорядкування політичного процесу виробництва суспільно-необхідного продукту, а відсутність внутрішньої влади, у вигляді мінімального набору цінностей, необхідних для суспільно - політичного процвітання нації, веде до занепаду нації в цілому.

У висновках до четвертого розділу визначено, що контроль над ресурсами політичної влади створює для суб'єкта, що володіє ними, потенціал влади. Влада даного суб'єкта, як безпосередній результат володіння відповідними ресурсами політичної влади, виявляє себе, насамперед, як потенційна здатність впливати на поведінку, змінювати хід подій, долати опір і змушувати людей робити те, чого вони не стали б робити за інших обставин.

Ефективна політика в кризовий період повинна включати в себе владну складову, мета якої – перерозподіл ресурсів політичної влади, які склалися в політичній сфері. Зміни в системі влади припускають зміну витрат і вигод володіння надлишковою владою або нестачею влади. Тому, трансформація

влади можлива наступними шляхами. Вона може з'явитися результатом природних політичних процесів: вичерпання ресурсів і джерел доходів, політичної кон'юнктури і т.д. Це означає, що завжди має місце природна еволюція системи влади в напрямку відбору більш ефективних форм управління. Однак, швидкість такого шляху еволюції системи влади і його витрати для суспільства є непередбачуваними.

Структура влади може змінюватися під впливом зовнішньої сили держави, яка може примусити об'єктів політичної влади нести витрати, пов'язані з цими змінами. У такому випадку, трансформація влади обумовлює необхідність відповідної політики держави і цілеспрямованої зміни інституційного середовища. Трансформація структури політичної влади і контролю над розподілом ресурсів політичної влади вимагає проведення цілеспрямованої державної політики. Тобто, створення ефективного порядку влади має стати предметом і метою політики держави.

У висновках викладаються основні результати і підсумки дисертаційної роботи, які були отримані в ході дослідження. Існування політичної влади є неможливою без наявності у пануючого суб'єкта політики відповідних ресурсів, за допомогою яких він може здійснювати свої наміри. Політична влада має широкий набір ресурсів (економічні, соціальні, політичні, культурні, демографічні і т.д.), накопичуючи і перерозподіляючи які, вона реалізує управлінські функції, розширює межі свого впливу, зміцнює і нарощує могутність. Ресурси та політична влада взаємообумовлені: чим ширшою є ресурсна база, тим сильніше владні позиції її власника. Ефективний розподіл ресурсів та забезпечення прийнятних умов для їх репродукції збільшує шанси суб'єктів політики зміцнити і збільшити свій політичний вплив.

Політичні ресурси втягуються у політичну взаємодію як допоміжні інструменти впливу і впливу суб'єктів один на одного. Структурні елементи політичних ресурсів сприяють мобілізації політичної активності учасників взаємодії, організації інформаційно-комунікативних мереж відносин між взаємодіючими сторонами. Наявність проявленого або завуальованого попиту (пророчення) до політичних ресурсів сприяє впровадженню технологій забезпечення і обслуговування політичними ресурсами суб'єктів політики. Сюди відносяться інформаційні технології, організаційні схеми політичної взаємодії, моніторинг політичної ситуації на території, іміджеві технології і т.п.

Політичні ресурси, як різновид ресурсів влади – це наявність розвинених політичних партій, відпрацьованість державних механізмів, підготовлений апарат управління, політичні традиції і звичаї, наявність політичних цінностей в суспільстві, наявність політичних лідерів і відпрацьованого механізму їх формування, розвинена політична теорія і механізми оволодіння нею, розвинена політична культура має і політична культура функціонування політичних структур та ін.

Політичні ресурси є впорядкованими і мобілізованими можливостями суб'єктів політичного процесу, направленими на досягнення певних цілей у публічній політиці.

Політичні ресурси формуються на різних рівнях взаємодії суб'єктів політики і залучаються до політичного процесу як допоміжні інструменти впливу і впливу суб'єктів один на одного. Однак, не завжди політичні ресурси постають у вигляді адекватної системи обслуговування взаємодіючих суб'єктів політики. Частина ресурсів може бути не вимірюною, можуть бути не відомі їх реальні обсяги і місце територіального розміщення. Політичні ресурси можуть бути незатребуваними або тривалий час не використовуватися. Але, вони здатні оновлюватися або їх можна запозичувати. Це пояснюється тим, що у суспільстві постійно відбуваються рекреаційні процеси та поповнення ресурсного запасу.

Політичні ресурси виконують специфічні функції і мають власну структуру. Схема використання політичних ресурсів включає в себе певні конфігурації політичних ресурсів; межі інваріантної основи політичних ресурсів; резерви і напрямки неполітичного впливу; напрями використання, збереження та відновлювання ресурсу; мобільний фонд ресурсів; механізми розпізнання, мобілізації та перерозподілу ресурсів.

У політичному процесі політичні ресурси допомагають стабілізації політичних відносин, вирішенню конфліктів і суперечок. Оновлення політичних ресурсів відбувається, у більшості випадків, природнім шляхом, тобто, з традиційних джерел.

Модернізація ресурсів передбачає не тільки кількісне вимірювання ресурсів, але й придбання ними нового якісного рівня забезпечення, відносин та використання. Доступність ресурсів, які є у розпорядженні суб'єктів політичного процесу, визначає динаміку, темпи, терміни і умови протікання політичних процесів.

Ефективне використання політичних ресурсів залежить від рівня ресурсного забезпечення; рівня політичної культури суспільства і взаємодіючих суб'єктів; характеру політичної діяльності; технологічного оснащення процесів витягу ресурсів та їх виробництва; інформаційної та організаційно-технологічної підтримки.

Особливе місце займає проблема освоєння та використання інновацій в публічній політиці. Специфіка інновацій залежить від території, мети і масштабів інновацій, спрямованості таких процесів на створення зразків і технологій, модернізацію політичних відносин, технологій взаємодії і т.д. Інноваційні технології ресурсного забезпечення включають в себе стратегічний та ситуаційний аналіз політичного життя та розробку напрямів ресурсного забезпечення та модельної технологічної схеми використання політичних ресурсів.

Сукупність ресурсів влади включає всі засоби і можливості, які можуть бути використані для реалізації політичних цілей і завдань. Політичні ресурси влади в даному контексті має особливу специфіку. Вони багатофункціональні і можуть виступати в безлічі варіантів, забезпечуючи відтворення інших ресурсів і створення нових. Безумовно, людська участь і праця є незамінним інтегральним елементом відтворення матеріальних і нематеріальних благ та умов для розвитку політичного процесу та його інститутів. Підвищення ролі

інтелекту в забезпеченні політичного прогресу змінює пріоритети владного ресурсозабезпечення. Так, на перший план виходять наукоємні технології, інноваційні розробки, здатні активізувати економічні, соціальні, політичні та культурні процеси; геополітична безпека сучасної держави визначальною мірою залежить від рівня її технічної та кадрової оснащеності, - поза полем діяльності людини, творчих здібностей розуму реалізація подібних процесів неможлива.

Кількісне скорочення політичних ресурсів країни і якісне погіршення характеристики елементів влади вимагають від влади переходу до схем ресурсозбереження – моделювання державної внутрішньої і зовнішньої політики таким чином, щоб витрати на політичну сферу були мінімальні. Процес оптимізації розвитку політичних ресурсів вимагає застосування всього комплексу владних ресурсів з метою активізації можливостей молодих перспективних політиків, забезпечення максимально адекватного ресурсного балансу шляхом заміщення деяких напрямків політичних ресурсів інноваційними технологіями.

Здійснення політики оптимізації передбачає поєднання у владному регулюванні заходів соціально-економічного та духовного впливу. У першому випадку домінують інструментальні методи політичного моделювання, виражені в пріоритетах соціальної, економічної та демографічної політики.

Організація політичної влади є фактором, від стану якого залежить ефективність політичної системи. Здатність суб'єкта політики до ефективного функціонування певною мірою залежатиме від того, хто, над ким, в яких межах і яким способом має ресурси політичної влади, а також від того, які види політичної діяльності ресурси політичної влади є обмеженими. Система політичної влади може бути джерелом ефективності і порядку в політичній системі, стати причиною неефективності і хаосу. Щоб стати умовою соціально-продуктивної політичної діяльності, ресурси політичної влади повинні бути ефективними. Ефективна організація системи політичної влади виступає необхідною умовою ефективного функціонування та розвитку політичної системи, а також створення стимулів та примусу політичної діяльності. Тобто, необхідним є такий суспільний порядок політичної влади, який передбачає ефективний розподіл, ієрархію і рівновагу ресурсів політичної влади. Порушення ефективного порядку ресурсів політичної влади має своїм наслідком деформацію мотивації, змісту та результатів політичної поведінки, виникнення розриву між індивідуальними функціями корисності та політичною діяльністю.

Будь-які ресурси політичної влади в контексті їх використання носять суперечливий характер. Суть даного протиріччя в тому, що, з одного боку, ресурси політичної влади є об'єктивною політичною необхідністю, що забезпечує підпорядкування індивідуальної поведінки загальним цілям, а з іншого, ресурси політичної влади для їхнього власника є засобом максимізації його власної вигоди за рахунок підпорядкування цієї мети діяльності інших суб'єктів.

Цим обумовлена проблема розбіжності суспільно необхідних меж ресурсів політичної влади і меж, визначених суб'єктивною ефективністю ресурсів політичної влади для їхнього власника. Суспільно необхідний порядок використання ресурсів політичної влади не може сформуватися природньо, тобто стихійним шляхом і передбачає певну державну політику. За допомогою політики влади суспільство має встановити контроль над розподілом ресурсів політичної влади. Політика влади, в свою чергу, є складовим елементом інституційної політики. Трансформація системи влади здійснюється шляхом зміни політичних інститутів суспільства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лазарев С. С. Концептуальні підходи до розуміння політичних ресурсів / С. С. Лазарев // Актуальні проблеми політики : Зб. наук. праць. Серія : Юридичні та політичні науки. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», Південноукраїнський центр гендерних проблем. – 2013. – Вип. 49. – С. 159-168.
2. Лазарев С. С. Поняття і види символічних ресурсів влади / С. С. Лазарев // Освіта регіону. Серія: Політологія. Психологія. Комунікації. – 2013. – № 4 (34). – С. 150-155.
3. Лазарев С. С. Використання теорії мобілізації ресурсів в рамках соціально-політичних змін та рухів / С. С. Лазарев // Актуальні проблеми політики : Зб. наук. праць. Серія : Юридичні та політичні науки. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», Південноукраїнський центр гендерних проблем. – 2013. – Вип. 50. – С. 241-251.
4. Лазарев С. С. Формування фрейму «ресурсного поля» / С. С. Лазарев // Актуальні проблеми політики : Зб. наук. праць. Серія : Юридичні та політичні науки. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», Південноукраїнський центр гендерних проблем. – 2013. – Вип. 51. – С. 211-218.
5. Лазарев С. С. Методологические аспекты исследования политических ресурсов: применение теории оптимального распределения и сохранения ресурсов / С. С. Лазарев. – Научный вестник МГИИТ. – М., 2013. – № 3. – С. 71-78.
6. Лазарев С. С. Теория мобилизации ресурсов в рамках политического взаимодействия / С. С. Лазарев // *Evropský politický a právní diskurz*. – Svazek 1. – 2 vydání: European political and law discourse. Vol. 1/ Issue 2. – 2014. – С. 74-82.
7. Лазарев С. С. Исследование политических ресурсов в контексте теории их оптимального распределения и сохранения / С. С. Лазарев // *Teoria si practica administraru publice*. – Chisinau, 2013. – С. 479-482.
8. Лазарев С. С. Взаємозалежність понять «політичний процес», «політичні зміни» та «політичний розвиток у теоретичному та практичному вимірах» / С. С. Лазарев // Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Гуманітарний всесвіт : люди, ідеї, події (19-25 березня 2014 р.)». Львівський

держ. університет безпеки
життєдіяльності // <http://ubgd.lviv.ua/moodle/mod/folder/view.php?id=8329>

9. Лазарєв С. С. Класифікація ресурсів влади та їх відповідальність щодо досягнення певних цілей у публічній політиці / С. С. Лазарєв // Актуальні питання зовнішньої політики України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 13 грудня 2013 року. – Одеса, 2013. – С. 159-161.

АНОТАЦІЯ

Лазарєв С. С. Політичні ресурси : формування та засоби розподілу політичних ресурсів у владній взаємодії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2014.

В дисертації сформульовано комплексне бачення розуміння політичних ресурсів, шляхом застосування політико-економічних підходів та концепцій, зокрема, теорії оптимального розподілу та збереження ресурсів; теорії мобілізації ресурсів в рамках політичної взаємодії та сформульовано фрейм «ресурсного поля». Визначено засоби відновлювання політичних ресурсів шляхом прогресивної самогенерації, з урахуванням засад реляційного підходу до природи політичних явищ та головні напрямки формування відповідної державної стратегії управління людськими ресурсами, як складової ресурсозатратної схеми політичної влади.

В дисертації удосконалено класифікацію політичних ресурсів, яка доповнена характеристиками та особливостями проявів тих або інших видів політичних ресурсів як на теоретичному плані, так і в практичній площині. Вивчено функціональне призначення символічних ресурсів політичної влади, та дається їх нове бачення в якості елемента загальної ресурсної схеми держави. З позицій сучасного політичного процесу, розглянуто форми контролю за політичними ресурсами в політичній сучасній практиці та засоби використання ресурсів в умовах політичної кризи.

Ключові слова: політичні ресурси, політична влада, ресурси влади, політичний процес, політичний розвиток, людський потенціал, символічні ресурси, адміністративні ресурси, збереження ресурсів, мобілізація ресурсів, розподіл ресурсів, фрейм.

АННОТАЦИЯ

Лазарев С. С. Политические ресурсы : формирование и способы распределения во властном взаимодействии. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Государственное учреждение «Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2014.

В диссертации сформулировано комплексное видение политических ресурсов путем применения политико-экономических подходов и концепций, в частности, теории оптимального распределения и сохранения ресурсов; теории мобилизации ресурсов в рамках политического взаимодействия, сформулирован фрейм «ресурсного поля». Определены средства восстановления политических ресурсов путем прогрессивного самогенерирования, с учетом принципов реляционного подхода к природе политических явлений; проанализированы основные направления формирования соответствующей государственной стратегии управления человеческими ресурсами, как элемента ресурсозатратной схемы политической власти.

В диссертации усовершенствована классификация политических ресурсов, которая дополнена характеристиками и особенностями проявлений тех или иных видов политических ресурсов как на теоретическом уровне, так и в практической плоскости. Изучено функциональное назначение символических ресурсов политической власти, определен их новый статус в качестве элемента общей ресурсной схемы государства. С позиций современного политического процесса рассмотрены формы контроля за политическими ресурсами в политической современной практике и способы использования ресурсов в условиях политического кризиса.

Ключевые слова: политические ресурсы, политическая власть, ресурсы власти, политический процесс, политическое развитие, человеческий потенциал, символические ресурсы, административные ресурсы, сохранение ресурсов, мобилизация ресурсов, распределение ресурсов, фрейм.

SUMMARY

Lazarev S. S. Political resources : forming and methods of allocation in imperious co-operation. – Manuscript.

Thesis for a degree in political sciences, specialty 23.00.02 – political institutes and processes. – State Institution «South-Ukrainian K. D. Ushinskiy Pedagogical University», Odessa, 2014.

A comprehensive vision of political resources through the use of political and economic approaches and concepts is formulated in the dissertation, in particular, the theory of optimal allocation and conservation of resources; theory of resource's mobilization within the framework of political interaction, the frame «resource field» is formulated. Determined that the theory of optimal allocation and conservation of resources can be used in political activity for analysis and systematization of resources. These theories allow deeply and adequately to examine and to define the priority to provide political actors with political resources, define and delimit the use of such resources, as well as the range of political actors who may be entitled to their use. Resource's mobilization theory suggests that any socio-political movement can achieve its goals only in the presence of necessary resources.

Frames, as the tools, allow individual or collective actor to form the strategy and tactics of socio-political action and to choose an adequate moment to influence the situation or political conflict.

Also, the ways of restoration of political resources by means of progressive self-generation, based on the principles of the relational approach to the nature of political phenomena and the main lines of development of an appropriate public human resource management strategy, as the element of resource-intensive schemes of political power are identified.

The classification of political resources, which is supplemented by particular qualities and features of demonstration of different types of political resources both at the theoretical and practical level, is improved in the dissertation. Structural elements of the political resources allow to mobilize the interaction of politically active subjects and to organize informational and communication networks of participants of the interaction. Repeatability of resources, some synchronization in actions of the subjects in the use of resources in the process of goal achievement, algorithmization of actions allow to create the technology of resourcing.

The functional purpose of the symbolic resources of political power is studied, and their new vision as a part of the overall scheme of the resource state is given. The forms of control over political resources in modern political practice and how to use resources in a political crisis are considered from the standpoint of the modern political process.

Control over the resources of political power creates a potential of power for the possessing subject. The power of this subject, as a direct result of possessing of the related resources of political power, manifests itself primarily as a potential ability to influence behavior, to change the course of events, to overcome resistance and get people to do what they would not do in other circumstances.

Effective policies during the crisis should include domineering component which purpose – the redistribution of resources of the political power, which have emerged in the political sphere. Changes in the system of government intended to change the costs and benefits of ownership of excused power or lack of power. Therefore, the transformation of power is possible in the following ways. It can be the result of natural political processes: the exhaustion of resources and sources of income, political situation, etc. This means that there is always a natural evolution of the system of a power in the direction of the selection of more efficient forms of management. However, the speed of this process in the system of a power and its costs to society are unpredictable.

The structure of a power may change under the influence of external forces of the state, which can make objects of political power to bear the costs associated with these changes. In this case, the transformation of power determines the necessity of an appropriate state policy and purposeful change of the institutional environment. Transformation of the structure of political power and the control over the distribution of political power resources calls for targeted public policy. That is, the establishment of an effective order of power should become the subject and the purpose of the policy.

Determined that resources help stabilize political relations, conflict resolution and crisis management in the political process. Updating of the political resources occurs, in most cases, naturally, that is, from conventional sources.

Modernization of resources involves not only quantitative measurement of resources, but also the acquisition of a new qualitative level of security relations and use. Accessibility of resources available to the subjects of the political process, determines the dynamics, rates, terms and conditions of the political process.

Effective use of political resources depends on the level of resource provision; level of political culture of society and interacting entities; the nature of political activity; technological equipment of resource extraction and production; informational and organizational technological support.

Keywords: political resources, political power, resources, government, political process, political development, human potential, symbolic resources, administrative resources, resource conservation, resource mobilization, allocation of resources, fram.